

مجموعه‌ای از سخنان امام کاظم(ع)

به مناسبت سالروز ولادت آن حضرت

- اهل زمین تا زمانی که یکدیگر را دوست بدارند و امانت را باز دهند و به حق عمل کنند، مشمول رحمت خدایند. (ترجمه الحیاه، ج ۳، ص ۱۵۵)
- همانا خداوند پاداشی نیک دارد که برای سه کس اندوخته است: پیشوای دادگر، مؤمنی که دست برادرش را در مال خود باز بگذارد و کسی که در [برآوردن] نیاز برادر مؤمنش بکوشد. (میزان‌الحکمه، ۳۱۶)
- مؤمن با چیزی برتر از مواسات [= انصاف ورزیدن و یاری کردن] نسبت به [برادر] مؤمنش، به خداوند عزوجل نزدیک نشده است، و این همان سخن خدای متعال است که «هرگز به نیکوکاری نخواهید رسید مگر آنکه از آنچه دوست دارید انفاق کنید.» [سوره‌ی آل‌عمران، ۹۲] (میزان‌الحکمه، ۵۴۵)
- [شخصی نزد امام کاظم(ع) آمد و از امام حسن(ع) نقل کرد که در برآوردن حاجت سائلی چنین فرموده که «گام برداشتن در راه رفع حاجت مؤمن تا بدانجا که آن حاجت روا شود، از اعتکاف دو ماه متوالی در مسجدالحرام در حالی که روزه داری بهتر است.» امام کاظم(ع) فرمود: چنین است، و از اعتکاف همه‌ی عمر نیز بهتر است. (مسند امام کاظم(ع)، ج ۱، ص ۴۷۲)
- هیچ چیز به اندازه‌ی دیدار برادران از یکدیگر به خاطر خدا، ابلیس و سپاه او را درهم نمی‌کوبد. (میزان‌الحکمه، ۸۱۳۰)
- پرهیز از بخل ورزیدن [به چیزی که] در راه طاعت خدا [می‌توانی صرف کرد]، که [لاجرم] دوچندان آن را در معصیت خدا هدر خواهی داد. (مسند امام کاظم(ع)، ج ۳، ص ۲۴۷)
- از واجب‌ترین حقوق برادرت این است که چیزی را که برای او سودمند است پوشیده نداری، نه از امور دنیایش نه از امور آخرتش. (ترجمه الحیاه، ج ۲، ص ۵۲۱)
- یک عالم نیک‌فهم در دین، که یتیمی از یتیمان ما را - یعنی آنان که ما را ندیده‌اند - با آموختن آنچه بدان نیازمند است نجات دهد، برای ابلیس سخت‌تر و هولناک‌تر از هزار عابد است؛ زیرا که عابد همه در بند شخص خویش است، ولی عالم نگران دیگر بندگان خدا نیز هست تا آنان را از چنگ ابلیس و پیروان سیاهکار او برهاند. از این رو او در نزد خدا بر هزار هزار مرد عابد و هزار هزار زن عابد ترجیح دارد. (ترجمه الحیاه، ج ۲، ص ۴۹۸)
- باید امر به معروف و نهی از منکر کنید و گرنه نابکاران شما زمام کارهایتان را به دست می‌گیرند و در این صورت دعاها‌ی نیکانتان نیز مستجاب نخواهد شد. (میزان‌الحکمه، ۱۲۸۶۵)
- هر کس از راه حلال برای خود و خانواده‌اش روزی فراهم آورد، همچون مجاهد در راه خدای عزوجل است؛ و اگر از عهده [این کار] بر نیاید، قوت عیال خود را از بیت‌المال وام گیرد؛ و اگر بمیرد و آن وام را ادا نکرده باشد، بر امام است که آن را ادا کند و اگر این کار را نکند بار [مسئولیت] آن بر او است. خدای عزوجل فرموده است: «صدقات [=زکات]، تنها به تهیدستان و بینوایان و متصدیان [گردآوری و پخش] آن و دلجویی شدگان، و [استفاده] در [راه آزادی] بردگان، و وامداران، و [هزینه] در راه خدا، و به در راه مانده اختصاص دارد»، و آنکه هزینه زندگی ندارد فقیر و بینوا و وامدار است. (ترجمه الحیاه، ج ۲، ص ۵۵۶)
- امام کاظم(ع) به نقل از رسول خدا(ص) فرمود: هر که به واسطه‌ی [گفتن یا ارتکاب] آنچه مورد خشم خداست سلطانی را خشونت کند، از دین اسلام خارج شده است. (مسند امام کاظم(ع)، ج ۱، ص ۵۰۲)
- امام کاظم(ع) به نقل از رسول خدا(ص) فرمود: چون قیامت فرا رسد آوازدهنده ندا دهد که «کجا‌بند ظالمان، و یاری‌کنندگان ظالمان؟ کسی که لیفه‌ای در دوات ایشان گذاشته یا سر کیسه‌ای برای ایشان بسته یا یک بار برای ایشان قلم به دوات زده است، همه را با آنان محشور کنید.» (مسند امام کاظم(ع)، ج ۱، ص ۵۰۲)
- هر که بیعتی بشکند، یا پرچم گمراهی‌ای برافرازد، یا علمی [مفید] را پنهان کند، یا مالی را به ظلم نگاه دارد، یا ستمگری را در ستمش یاری رساند در حالی که می‌داند او ستمگر است، همانا از اسلام خارج شده است. (مسند امام کاظم(ع)، ج ۱، ص ۵۰۱)
- [صفوان جمالی می‌گوید: روزی نزد موسی بن جعفر(ع) رفتم؛ به من فرمود: «ای صفوان! همه چیز تو نیکو و زبینه است مگر یک چیز.» گفتم: «فدایت شوم، آن کدام چیز است؟» فرمود: «کرایه دادن شترانت به این مرد (یعنی هارون)» گفتم: «از روی هوس و سرکشی و برای انجام شکار و کار لهو به او کرایه ندادم، بلکه برای این راه، یعنی راه مکه، چنین کردم. خود من نیز سرپرستی این کار را به عهده نمی‌گیرم [و با او نمی‌روم]، بلکه کارکنانم را با او می‌فرستم.» فرمود: «ای صفوان! آیا پرداخت کرایه به عهده‌ی آنان نیست؟» گفتم: «چرا، فدایت شوم!» فرمود: «آیا باقی ماندن ایشان را تا زمان گرفتن کرایه‌ات دوست می‌داری؟» گفتم: «آری.» فرمود: «هر کس بقای ایشان را دوست داشته باشد از ایشان است، و هر کس از ایشان باشد، اهل دوزخ است.» (مسند امام کاظم(ع)، ج ۱، ص ۴۱۹)
- کسی که برادرش برای رفع گرفتاری یا حاجتی به او پناه ببرد و او بتواند پناهش دهد اما ندهد، بی‌گمان رشته‌ی پیوند با خدای عزوجل را بریده است. (میزان‌الحکمه، ۳۱۷)
- یاری رساندن تو به آن که ضعیف است از برترین صدقات است. (مسند امام کاظم(ع)، ج ۳، ص ۲۵۰)
- کار نیکی که برای مؤمنی انجام شود جز با سه چیز نیک به شمار نمی‌آید: کوچک شمردن آن، پنهان داشتن آن و شتاب‌ورزیدن در آن. (ترجمه الحیاه، ج ۶، ص ۷۵)
- هر مؤمنی برادر مؤمن دیگر است، آن هم [چون] برادری از پدر و مادرش، اگر چه [به ظاهر] از پدر و مادر او نباشد. ملعون است کسی که به برادرش تهمت بزند، ملعون است کسی که برادرش را فریب دهد، ملعون است کسی که برای برادرش خیرخواهی نکند و ملعون است کسی که غیبت برادرش را بکند.» (مسند امام کاظم(ع)، ج ۱، ص ۴۶۷)
- [هشام بن حکم می‌گوید: من در مکانی که سایه‌دار [و کم نور] بود لباس می‌فروختم. روزی امام کاظم(ع) بر من گذشت و به من فرمود: «ای هشام! فروش در مکان‌هایی که سایه‌دار [و کم نور] باشد غش [=فریب] است، و غش حلال نیست.» (ترجمه الحیاه، ج ۵، ص ۵۶۸)

- سخاوتمند خوش خلق در حمایت خداست؛ خداوند رهايش نمی کند تا او را به بهشت درآورد؛ و خداوند پیامبری را مبعوث نکرد مگر آنکه سخاوتمند بود، و پدرم تا آن هنگام که درگذشت همواره مرا به سخاوت و خوش خلقی سفارش می نمود. (مسند امام کاظم(ع)، ج ۳، ص ۲۴۹)
- در روز قیامت آواز دهنده‌ای ندا در دهد که: «هان! هر که بر عهده‌ی خدا او را پاداشی است برخیزد»؛ پس بر نخیزد مگر آن کس که [در زندگی] عفو کرده و آشتی داده باشد، که اجر او با خداست. (مسند امام کاظم(ع)، ج ۳، ص ۲۴۹)
- در دین خدا نیک‌فهم شوید، که نیک‌فهمی کلید بصیرت و کامل کردن عبادت است، و دستاویز به سوی جایگاه‌های والاست، و مرتبت‌هایی بزرگ در دین و دنیا است، و برتری نیک‌فهم در دین بر عابد همچون برتری خورشید است بر ستارگان، و آنکه در پی نیک‌فهمی در دینش بر نیاید خداوند از هیچ عمل او راضی نمی‌شود. (مسند امام کاظم(ع)، ج ۳، ص ۲۴۹)
- هر که امروز و فردایش یکسان باشد زیان‌دیده است، و هر که فردایش بدتر از امروزش باشد ملعون است، و آن که در خویشتن افزون شدنی نمی‌یابد در کاهش و نقصان است، و آن که نفسش [پیوسته] رو به کاهش و نقصان می‌رود مرگ برای او بهتر از زندگی است. (مسند امام کاظم(ع)، ج ۳، ص ۲۵۱)
- بکوشید که اوقاتتان در چهار کار باشد: ساعتی برای مناجات خداوند، وساعتی برای کسب معاش، و ساعتی برای همنشینی با برادران و افراد مورد اعتمادی که عیب‌هایتان را به شما می‌شناسانند و در باطن با شما خالصند، و ساعتی که برای نیازها و لذت‌های غیر حرام کنار می‌گذارید، و [بهره‌گیری از] این ساعت شما را در [انجام تکلیف] دیگر ساعات توانا می‌سازد.
- به خویشتن نه وعده‌ی فقر دهید و نه طول عمر، که هر کس با خویش حدیث فقر کند بخل ورزد، و هر که با آن سخن از طول عمر گوید حرص آورد. برای نفس خویش، با فراهم آوردن آنچه از حلال می‌خواهد، بهره‌ای از دنیا معین کنید، بدانگونه که نه جوانمردی را آسیبی رساند و نه در آن اسراف می‌باشد؛ و از این کار برای انجام امور دین یاری جویید که روایت شده «از ما نیست آن کس که دنیايش را برای دینش یا دین خویش را برای دنیايش ترک گوید.» (مسند امام کاظم(ع)، ج ۳، ص ۲۴۸)
- تجربه‌ها برای تأدیپ کفایت کنند، و گذر ایام برای پندآموزی بس باشد، [...] و یاد مرگ برای بازداري از گناه و نافرمانی کافی است. (مسند امام کاظم(ع)، ج ۳، ص ۲۵۰)
- [بر سر گوری حاضر شد، فرمود:] چیزی که آخرش این است سزاوار است که از همان آغاز به آن دل نبندند، و چیزی که آغازش این است شایسته است که از فرجام آن بیم برند. (مسند امام کاظم(ع)، ج ۳، ص ۲۴۷)
- سزاوارترین دانش برای تو آن دانشی است که عملت جز با آن درست نشود، و ضروری‌ترین عمل برای تو عملی است که در برابر آن بازخواست می‌شوی، و لازم‌ترین دانش برای تو دانشی است که صلاح و فساد دلت را به تو نشان دهد، و نیک‌فرجام‌ترین دانش آن دانشی است که بر عمل تو در این دنیا بیفزاید. بنابراین به دانستن چیزی که ندانستن آن زبانی به تو نمی‌رساند مپرداز، و از دانستن چیزی که فروگذارنش بر نادانی تو می‌افزاید غافل مباش. (میزان‌الحکمه، ۱۴۲۵۹)
- امام کاظم(ع) به شخصی که [از خدا] طلب مرگ می‌کرد فرمود: «آیا بین تو و خدا خویشاوندی‌ای است که به واسطه‌ی آن تو را حمایت کند؟» گفت: «نه.» فرمود: «آیا تو را اعمال نیکی است که برای خویش پیش فرستاده باشی و بر گناهانت افزون باشد؟» گفت: «نه.» فرمود: «پس تو [با تمنای مرگ] هلاکت ابدی را آرزو می‌کنی!» (مسند امام کاظم(ع)، ج ۳، ص ۲۵۱)
- [در سفارش به هشام بن حکم فرمود:] خداوند تبارک و تعالی آنان که اهل تعقل و فهمند را در کتابش بشارت داده و گفته: «پس بندگانم را بشارت ده؛ همان کسانی را که به سخن گوش می‌دهند و آنگاه از بهترین آن پیروی می‌کنند، اینانند که خداوند هدایتشان کرده است و اینانند که خردمنداند» [سوره‌ی زمر، ۱۸-۱۷] [...] ای هشام، سپس خداوند آنان را که تعقل نمی‌کنند نکوهش کرده و فرموده: «و چون به آنان گفته شود: "از آنچه خدا نازل کرده است پیروی کنید"؛ می‌گویند: "نه، بلکه از چیزی که پدران خود را بر آن یافته‌ایم، پیروی می‌کنیم." آیا هر چند پدرانشان چیزی را درک نمی‌کرده و به راه صواب نمی‌رفته‌اند؟» [سوره‌ی بقره، ۱۷۰] و فرموده: «قطعاً بدترین جنبنندگان نزد خدا کران و لالانی‌اند که تعقل نمی‌کنند.» [سوره‌ی انفال، ۲۲]
- [...] ای هشام، خلق را به طاعت خدا گماشته‌اند و نجات و رهایی جز به طاعت نیست، و طاعت به واسطه‌ی علم است، و علم به آموختن کسب می‌شود، و آموختن با تعقل صورت پذیرد.
- [...] ای هشام، دنیا به آب دریا می‌ماند؛ هر چه تشنه‌کام از آن بنوشد تشنه‌تر شود تا سرانجام او را بکشد.
- [...] ای هشام، از تکبر بگریز که هر کس به اندازه‌ی دانه‌ای کبر در دل داشته باشد به بهشت در نیاید [...] همانا کشت در دشت هموار و نرم روید نه بر سنگ سخت. حکمت نیز چنین است، در قلب شخص متواضع می‌بالد و نه در قلب متکبر گردنفراف؛ زیرا که خداوند تواضع را ابزار خرد و دانایی قرار داده و تکبر را از ابزار نادانی.
- [...] ای هشام، در بندگان چیزی که برتر از عقل باشد تقسیم نشده است. خواب عاقل از شب‌بیداری جاهل برتر است، و خداوند هیچ پیامبری را بر نینگیخت مگر آنکه عاقل بود آنچنان که عقلش از [دست‌آورد] همه‌ی تلاش‌های کوشندگان برتر بود، و هیچ بنده‌ای واجبی از واجبات خدا را به جا نیاورد جز آنگاه که در آن تعقل کند.
- [...] ای هشام، چشمداشت به مخلوق را در خود بمیران، زیرا طمع و چشمداشت کلید هر خواری است و رباينده عقل و فرساینده‌ی جوانمردی‌هاست، آبرو را بیالاید و دانش را ببرد.
- [...] نزدیک‌ترین خیر به پاداش، نیکوکاری است و مکافات ستم از همه‌ی کیفرها سریع‌تر آید. بدترین بندگان خدا کسی است که از همنشینی با او به خاطر زبان بدش اکراه داشته باشند، و آیا مردم را چیزی جز درویده‌های زبانشان در آتش افکند؟ و از خوبی اسلام آدمی ترک امور بیهوده است. (تحف‌العقول، باب سخنان امام کاظم(ع))
- در شگفتم از آنان که از خوراک و نوشیدنی‌ای از ترس بیمار شدن می‌پرهیزند، که چگونه از ترس آتشی که در تتشان افتد از گناهان نمی‌پرهیزند! (مسند امام کاظم(ع)، ج ۳، ص ۲۵۰)
- مردی از بنی اسرائیل خداوند را چهل سال عبادت کرد و سپس قربانی‌ای انجام داد اما از او پذیرفته نشد. پس با خویشتن گفت: «این بر تو نرسید جز از خود تو و گناهی نیست مگر برای تو.» پس خداوند تبارک و تعالی به او وحی فرمود که: «این که [نفس] خود را نکوهش کردی از عبادت چهل ساله‌ات برتر است.» (مسند امام کاظم(ع)، ج ۱، ص ۴۸۶)
- هر گاه کسی از شما بیمار شد به مردمان اجازه دهد که نزد او آیند، زیرا هیچ‌کس نیست مگر آنکه او را داعی مستجاب است. (مسند امام کاظم(ع)، ج ۳، ص ۲۱۵)